

ALLES OVER ISRAËL

TOV!

club magazine

Tov! is een uitgave van Christenen voor Israël

DE GROOTSTE

CHANOEKIA

TER WERELD

RECEPT

BAK JE EIGEN

LATKES

THEMA:

CHANOEKIA

- 4** **Wat is Chanoeka**
Het verhaal achter dit feest
- 6** **Doe-pagina**
Bouw je eigen dreidel
- 9** **Licht voor de volken**
De boodschap van Chanoeka
- 10** **Nog een Chanoekawonder**
Een bijzonder mooi verhaal!
- 12** **Een Chanoekia uit Nederland**
De grootste ter wereld!
- 14** **Bak je eigen latkes**
Heerlijke aardappelkoekjes
- 15** **Wist je dat ...**
Allemaal Chanoekaweeftjes
- 16** **Prijzenknutsel**
Bouw je eigen chanoekia!

Shalom!

Deze TOV! is het eerste nummer van een nieuwe reeks specials over de Joodse feesten. En dit nummer staat helemaal in 't teken van Chanoeka. *Chanoeka*, denk je misschien!? Nooit van gehoord! Nou, na 't lezen van deze TOV! kun je dat niet meer zeggen! Dit feest herinnert aan de herinwijding van de tempel, in de tijd tussen het Oude en het Nieuwe Testament. Omdat er over dit feest niets in de Bijbel staat, weten we daar als christenen maar weinig van. Maar wist je dat

de Here Jezus dit feest ook heeft gevierd? Het is een feest van licht en gezelligheid. Daarin lijkt het wel een beetje op Kerstfeest. Maar net zoals Kerst méér is dan een kerstboom met lampjes en kaarsen, valt er over Chanoeka een heleboel te vertellen. Lees maar snel verder!

Groetjes Ruben

Concept en realisatie: BladenMakers

Club nieuws

HEBREEUWSE WOORDZOEKER

Zoek de Hebreeuwse woordjes van rechts naar links en van boven naar beneden in deze woordzoeker.

chanoeka (lichtjesfeest)	חנוכה
dreidel (tol)	דרידל
or (licht)	אור
sjèmen (olie)	שמן
chag (feestdag)	חג
nes gadol (groot wonder)	נס גדול

ל	ו	ד	ג	ס	נ
פ	ד	ר	ו	א	ח
ש	ר	נ	נ	נ	נ
מ	"	ג	ח	ב	ו
ן	ד	ח	ו	ש	כ
ה	ל	ס	א	ט	ה

WINNAAR VAN DE PUZZEL

Hallo,

Ik heb de puzzel uit de TOV! gemaakt. De uitkomst was 'vieren'.

Groeten van Simon Wisse

Hoi Simon,

Dat klopt helemaal! In het Jodendom worden veel feesten gevierd. Steeds eigenlijk om Gods goedheid en trouw te gedenken! Dat is een mooie reden voor een feestje, vind je niet? Ook het Chanoekafeest waarover dit nummer gaat, is zo'n feest. Lees maar gauw verder! We sturen je prijs binnenkort op!

Groetjes, Ruben

VIER CHANOEKA MEE!

Als het Joodse volk Chanoeka viert, doen ze dit niet alleen. Het licht van Chanoeka is bedoeld voor de hele wereld. Daarom worden er vaak openbare Chanoekavieringen georganiseerd, waarbij de lichten van de Chanoekia worden ontstoken. In Utrecht organiseerden ze bijvoorbeeld een paar jaar geleden een heel gezellig feest voor jong en oud. Kijk maar eens naar het filmpje (scan de QR-code) waarin Devora hierover vertelt.

HET CHANOEKA FEEST

Elk jaar in december vieren Joden het Chanoekafeest. Ze noemen het ook wel het 'inwijdingsfeest'. Maar wat is Chanoeka eigenlijk?

ONTSTAAN VAN CHANOEKA

Als je de Bijbel kent, weet je best veel over Israël. Maar wat gebeurde er met Israël tussen de laatste profeet van het Oude Testament en de geboorte van de Here Jezus? Daarover lees je niets in de Bijbel. In die tijd ontstond het Chanoekafeest.

Nadat de Bijbelse profeten waren gestorven, werd Israël veroverd door de Grieken, die in die tijd heel machtig waren geworden. Aanvankelijk toonden de Grieken respect voor de Joden en hun tempel. Maar na verloop van tijd kwam er een gemene koning. Antiochus Epiphanes

Nou, daarvoor moet bijna 2200 jaar terug in de tijd! In die tijd (tussen het Oude- en Nieuwe Testament) waren de Grieken de baas in Israël. Zij waren niet bepaald vriendelijk voor de Joden. Ze verboden de Joden om God te dienen. Zo werd het Joden verboden om uit de Thora te leren. Ook begrepen de Grieken dat de Tempel in Jeruzalem heel belangrijk was voor de Joden en daarom vernielden ze expres veel van de spullen daarin. Ze gooiden de gouden kandelaar om en slachtten een varken op het altaar om het zo onrein te maken voor de Joden. Ook wilden ze een groot beeld van de Griekse afgod Zeus in de Tempel zetten.

JUDA DE MAKKABEEËR

Het was een familie van Hogepriesters die hiertegen in opstand kwam. Hun aanvoerder, Juda de Makkabeeër, verzamelde mensen om zich heen die de Griekse overheersing ook niet meer pikten. Op wonderlijke wijze wist dit kleine Joodse

leger de Griekse overheersers te verjagen. Zelfs uit Jeruzalem! Maar de Tempel kon toen niet zomaar weer gebruikt worden. Eerst moest er grondig schoongemaakt worden. Er moest een nieuw altaar worden gebouwd. De kandelaar moest weer recht op gezet en alles moest opnieuw geheiligd worden, want het was het huis van de Heere God Zelf!

TE WEINIG OLIE

Toen dat gebeurd was wilden de hogepriesters de menora, de zevenarmige kandelaar in de Tempel, opnieuw aansteken. Daarvoor was speciale olie nodig. Ze vonden maar één kruikje verzegelde, zuivere en geheiligde olie. Dat was net genoeg om de menora precies één dag te laten branden. Maar toen gebeurde er iets wonderlijks. Toen het kruikje leeg was, bleek er telkens weer olie in te zitten! Zo ging het acht dagen lang. Dat was de tijd die de priesters nodig hadden om nieuwe olie te bereiden. Daarna was er geen gebrek meer.

CHANOEKA

Om dit wonder van de Joodse overwinning op de Grieken en het wonder van de olie bij de inwijding van de Tempel te gedenken vieren Joden tot op de dag van vandaag Chanoeka. Het feest duurt dan ook acht dagen. Er branden overal kandelaars om aan de grote menora in de tempel te denken. En er worden lekkere dingen in de olie gebakken om aan de tempelolie te herinneren, zoals soefganiot- een soort oliebol met jam binnenin en latkes- een soort aardappelkoekjes. Vrolijk Chanoeka!

KONING ANTIOCHUS IV

De Griekse koning die de Joodse Godsdienst verbood was Antiochus IV. Hij noemde zichzelf *Epiphanes*, wat 'verschenen god' betekent, alsof hijzelf god was. Velen noemden hem echter Antiochus *Epimanes*, de 'gek'. Antiochus wilde dat iedereen in zijn rijk zou leven volgens de Griekse cultuur. Veel Joden 'vergrieksten' ook in die tijd. Maar aan Joden die trouw bleven aan Gods Woord had Antiochus IV een hekel. Duizenden Joden liet hij daarom vermoorden.

MAAK JE EIGEN

DREIDELSPEL

Het dreidelspel is een Joods spel dat wordt gespeeld rond Chanoeka. Je speelt het spel met een dreidel, een vierkante tol met op elke zijde een Hebreeuwse letter, de N (נ), de G (ג), de H (ה) en de S (ש). Deze staan voor het Hebreeuwse *Nes Gadol Haya Sham*, 'een groot wonder gebeurde daar'. Dat slaat natuurlijk op het wonder dat na de herinwijding van de tempel de menorah op één kruikje olie wel acht dagen bleef branden.

HOE SPEEL JE HET SPEL?

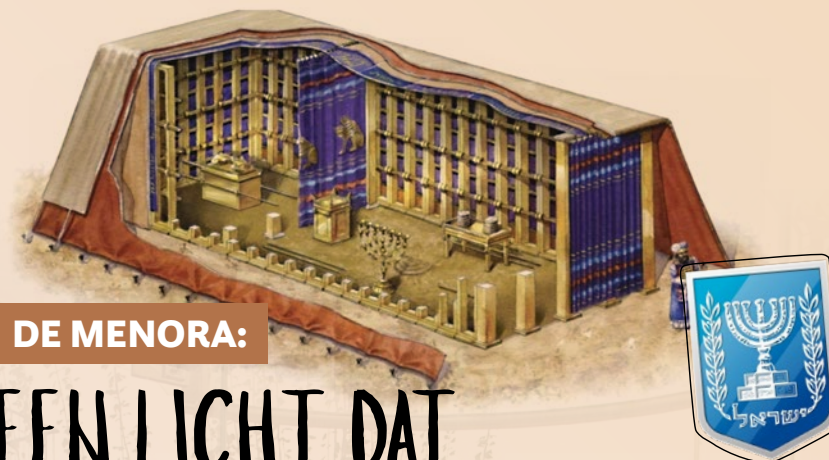
Elke speler krijgt een gelijk aantal (chocolade)muntjes om mee te beginnen. Iedereen legt één van zijn muntjes in de pot. Om de beurt draaien de spelers de dreidel. Afhankelijk van waar hij op eindigt, doe je het volgende:

- נ Er gebeurt niets, de volgende speler is aan de beurt
- ג Je krijgt alle muntjes uit de pot
- ה Je krijgt de helft van de pot (bij een oneven aantal muntjes, rond je af naar boven)
- ש Je moet een muntje extra in de pot leggen

Als er nog maar één, of helemaal geen muntjes meer in de pot zitten, legt iedereen weer een muntje bij. Het spel eindigt als één speler alle muntjes heeft gewonnen.

Wil jij ook het dreidelspel spelen? Scan dan deze QR-code print de bouwplaat, kleur 'm in en maak je eigen dreidel!

DE MENORA:

EEN LICHT DAT ALTIJD BRANDT

Het embleem van de staat Israël.

Toen het volk Israël uit Egypte naar het Beloofde trok, werd een prachtige tent gemaakt die een plek van ontmoeting was met de Heere God. Die tent werd de Tabernakel genoemd. In de Tabernakel mochten alleen priesters werken.

In de Tabernakel stonden allemaal speciale voorwerpen; het brandofferaltaar, het reukofferaltaar, de tafel met toonbroden, het koperen wasvat, de zevenarmige kandelaar en de gouden Ark van het Verbond. Later kregen deze voorwerpen een plaats in de Tempel die Koning Salomo bouwde in Jeruzalem. De lampen van de zevenarmige kandelaar, of *menora*, moest altijd branden. De menorah werd zo ook een symbool dat God altijd bij Zijn volk is.

Toen de Romeinen rond het jaar 70 Jeruzalem verwoestten en ook de Tempel, werd de menorah uit de Tempel meegenomen naar Rome. Keizer Titus liet in Rome een

prachtige ereboog bouwen zodat iedereen kon zien dat hij gewonnen had. Op die boog - de Titusboog - die in Rome staat, is vandaag nog te zien dat de Romeinse soldaten de menorah meenamen.

In Jeruzalem, vlakbij de plek waar de Tempel ooit stond, is een nieuwe gouden menorah weer neergezet op ware grootte. Ook in het embleem van de staat Israël zie je deze menorah terug. Zo belangrijk is die menorah voor het Joodse volk. Veel Joodse mensen willen trouwens geen menorah in huis. Ze vinden dat de menorah alleen thuis hoort in de Tempel voor God in Jeruzalem. Zij hopen en bidden dat de Tempel opnieuw zal worden gebouwd.

MAG IK ÉÉN HAPJE?

Op de tafel staat een mooie schaal met *soefganiot*, heerlijke warme broodjes met jam erin. Ze lijken op donuts. Ayala is nog niet zo oud en loopt een rondje rond de tafel. “Oma, mag ik een hapje proeven?”, vraagt ze aan haar oma die in de keuken de *soefganiot* staat te bakken. Dat mag van oma. Ayala loopt nog een rondje om de tafel en kan moeilijk kiezen. Als oma een half uur later komt kijken barst ze in lachen uit: uit alle *soefganiot* is één hapje gebeten..

Lekkere dingen eten die in olie zijn gebakken. Het hoort helemaal bij Chanoeka. Daarom horen de *soefganiot* er ook helemaal bij, net zoals *latkes*, heerlijke aardappelpannenkoekjes die in olie gebakken zijn. Terwijl de geur van olie nog in het huis hangt, steken de kinderen elke avond als het donker wordt hun eigen *chanoekia* aan die bij het raam staat. Deze kandelaar lijkt op de zevenarmige menora, maar de *chanoekia* heeft acht armen én nog een losse arm voor een lichtje dat de *sjamasj* - de ‘dienaar’ genoemd wordt. Met dit kaarsje worden de andere acht kaarsjes aangestoken. Elke dag wordt er een extra kaarsje aangestoken en omdat het feest

acht dagen duurt branden er op het laatst ook acht kaarsjes naast de *sjamasj*.

Chanoeka is een vrolijk feest, vol gezelligheid en licht. Kinderen (en ook ouders) spelen het dreidelspel en vertellen elkaar verhalen over Chanoeka. Het licht van Chanoeka mag ook naar buiten stralen, daarom zetten Joden de *chanoekia* voor het raam. In veel plaatsen worden ook openbare vieringen georganiseerd, waarbij meestal een heel grote *chanoekia* wordt aangestoken. Iedereen is daarbij uitgenodigd, zodat zoveel mogelijk mensen kunnen genieten van de gezelligheid en iets kunnen voelen van het licht en de vreugde van Chanoeka.

GOD BLIJFT ALTIJD TROUW

Chanoeka is een feest van de vrijheid van Godsdienst. De Grieken wilden namelijk de Joden verbieden om uit de Thora (Gods Woord) te leren. De Grieken wilden namelijk dat de Joden net zo zouden denken en leven als zij. Ze wilden niet dat anderen zich door een vreemde God de wet liet voorschrijven.

Maar de Heere God gaf Zijn Woord aan Israël om zo in de wereld een licht te zijn. En als de Joden niet uit de Thora mogen leren, kunnen ze dus ook dat licht niet verspreiden. Dat is het vreselijke wat de Grieken probeerden te doen: het licht van Israël doven.

Gelukkig is het de Grieken niet gelukt. De Joden wisten de Grieken te verdrijven. Daarmee waren ze weer vrij om te leven volgens Gods Woord. Zo konden ze hun licht blijven uitstralen.

Het wonder dat de menora in de Tempel bleef branden heeft daarom ook een heel mooie betekenis. Het is eigenlijk alsof de

Heere God zei: Ik zal ervoor zorgen dat Mijn licht altijd zal blijven schijnen in de wereld. Ook als anderen proberen dit te doven. Daarom is Chanoeka ook een bevoorrecht feest in heel moeilijke tijden. Het aansteken van de *Chanoekia* herinnert Joden eraan dat God trouw blijft.

Met Chanoeka laten Joden dit dan ook zien. Ze verspreiden letterlijk het licht. Ze zetten de brandende *Chanoekia* voor hun ramen, waar iedereen het licht kan zien. Ze organiseren zelfs openbare *chanoekavieren*, waarbij iedereen kan komen kijken. Door het licht van Chanoeka te laten zien, laten ze zien dat de Heere God trouw is aan wat Hij heeft beloofd!

HET VERHAAL VAN:

HET WONDERLIJKE PAKKETJE

Toen de Tweede Wereldoorlog uitbrak, vluchtten veel Joden uit Europa naar Amerika. Vaak konden ze maar weinig meenemen. Gina Klonoff, Een Joods meisje dat nog maar net in Amerika was aangekomen, liep in december 1940 door de regenachtige straten van New York.

De zwakverlichte, troosteloze straat paste goed bij haar stemming. Achter de ramen zag ze kerstboomlichtjes branden en ze bedacht zich dat het die avond de eerste avond van Chanoeka was. Ze stopte even en leunde tegen een natte lantaarnpaal, terwijl ze terugdacht aan hoe ze vroeger

Chanoeka had gevierd met haar familie, die nu uit elkaar was gevallen.

Even was Gina weer terug in Wenen. Haar ouders, grootvader Mendel met zijn keurige baard, grootmoeder Tova met haar blauwe zijden jurk en parelketting en Gina's nichtje Bertha met haar ravenzwarte haar

in een knotje zaten allemaal rond de prachtige zilveren chanoekia. Haar overgrootvader uit Polen had deze kandelaar destijds zelf gemaakt als huwelijkscadeau voor zijn oudste dochter. Sinds die tijd had hij bij de familie altijd in december gebrand. Het licht herinnerde aan de overwinning van de Makkabeeën en was een symbool van Gods trouw aan het Joodse volk.

Honderd jaar later en duizenden kilometers verder werd het meisje ruw uit haar dagdromerij gewekt toen een passerende vrachtauto haar schoenen helemaal nat spatte. Ze zuchtte diep. Waar was alles gebeven? Helaas wist ze dat maar al te goed. Grootvader was gearresteerd tijdens de Kristallnacht en vermoord. Grootmoeder was gestorven nadat de Duitsers hun appartement hadden leeggehaald en de winkel geplunderd. Bertha had geprobeerd Palestina binnen te komen, maar was gearresteerd en in een kamp gestopt. Wat was er met de chanoekia gebeurd? Niemand mocht waardevolle spullen meenemen, dus waar de kandelaar terecht was gekomen, wist helaas niemand.

Toen het meisje thuiskwam was het al donker. Vader was uit de synagoge gekomen en moeder was in de keuken bezig. Ze had een grote aardappel opzijgelegd en raspte andere voor de latkes. "Waar is die grote aardappel voor" vroeg het meisje? "Dat wordt onze chanoekia", antwoordde moeder terwijl ze gaten in de aardappel boorde waarin de kaarsjes pasten. Het meisje schudde verdrietig haar hoofd. Ze hadden al zoveel verloren en nu moesten ze een aardappel als chanoekia gebruiken!

Zou dit hun lot voortaan zijn in het nieuwe land?

Vader was bezig het tweede kaarsje aan te steken toen er op de deur werd geklopt. Toen hij opendeed stopte de postbode hem een pakket in zijn handen. Het was volgeplakt met buitenlandse zegels die afkomstig waren uit Palestina. Wie zou ons iets kunnen sturen uit het Beloofde Land? Met bevende handen maakten we het pak open. Er zat een verzegelde enveloppe in met de naam van mijn ouders. De brief binnenin vertelde het verhaal: nadat het appartement van de grootouders door soldaten was leeggehaald was een christelijke vrouw stiekem naar binnen gegaan en had een pakje gevonden dat in de kast was verstopt. Dat had ze aan mijn nicht Bertha gegeven die met de boot naar Palestina probeerde te vluchten. Bertha sprak aan boord af met een vriendin dat als zij gepakt zou worden, deze vriendin het pakje zou posten naar het adres op de enveloppe. Nu was dit pakket eindelijk aangekomen.

We stonden alle drie rondom de doos. We hadden geen idee wat daarin kon zitten. Voorzichtig knipte vader het pakje open. Vader voelde binnenin en daar kwam onze glimmende chanoekia tevoorschijn! Een moment lang konden we niets zeggen. Wat een wonder dat deze kostbare kandelaar Oostenrijk was uitgekomen! Vader verplaatste snel de kaarsen van de aardappel naar de kandelaar, sprak de zegen uit en daarna begonnen we uitbundig te zingen. Voor het eerst sinds lange tijd zag de toekomst er niet zo somber uit.

GROOTSTE CHANOEKIA TER WERELD

Wisten jullie dat de grootste chanoekia ter wereld in Friesland is gemaakt door Christenen voor Israël?

Hij is bijna twaalf meter hoog en heeft zes jaar met Chanoeka op verschillende plekken in Nederland gestaan. Daar is hij telkens met een hoogwerker aangestoken. Iedereen die dat wilde mocht komen kijken en feest vieren met iets lekkers.

Daarna besloot een groepje mensen om de chanoekia aan Israël te geven. Maar welke stad moest worden nu uitgekozen voor zo'n cadeau? Ze kozen een stad uit die vlak bij de grens met Gaza ligt: Sderot. Daar wonen Israëliërs die vaak te maken hebben met raketaanvallen vanuit Gaza. Veel kinderen zijn daardoor bang geworden. Ze slapen slecht en

kunnen zich in de klas moeilijk concentreren. Voor al die inwoners wilden ze iets leuks doen en wat licht geven als teken van vriendschap.

Er reisde een groep van 150 Nederlanders naar Israël om bij dit speciale moment te zijn en ook kwamen er veel inwoners uit Sderot kijken en Nederlanders die in Israël wonen. Bij elkaar waren er wel zo'n vijfhonderd mensen! Ze hadden het enorme gevaarte met de boot naar Israël vervoerd en met een vrachtauto naar een rotonde gebracht waar hij stevig met beton werd vastgezet. De burgemeester van Sderot bedankte Christenen voor Israël heel hartelijk namens alle mensen uit Sderot. Toen de elektrische kaarsen werden aangedaan was het een werkelijk een schitterend cadeau!

REBUS

i = r

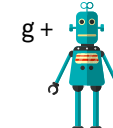
- v

h = d

- d

g +

- b

100

h = w
- d

ge +

+ d

d = b

OPLOSSING: _____

ZOEK DE TIEN VERSCHILLEN

BAK JE EIGEN

LATKES

Behalve de donut-achtige soefganiot, eten Joden met Chanoeka ook vaak latkes, heerlijke aardappelkoekjes. En die zijn helemaal niet zo moeilijk te maken, dus zoek onderstaande ingrediënten maar eens bij elkaar en maak je eigen latkes!

INGREDIËNTEN

- 5 grote aardappels
- 1 grote ui
- 4 eieren
- 1/3 kopje meel
- 1 theelepeltje zout
- ¼ theelepeltje peper
- olie voor het bakken

HOE MAAK JE ZE?

1. Schil eerst de aardappels en rasp dan met een grove rasp de aardappel tot sliertjes. Dat wordt best een natte boel, dus laat de geraspte aardappel een poosje goed uitlekken in een vergiet.
2. Snij ondertussen de ui in kleine stukjes snijden en kluts de eieren goed door elkaar.
3. Doe dan het meel, het zout en de peper in een kom en meng deze goed met de aardappel, de ui en de eieren.
4. Laat nu de olie heet worden in de koekenpan. Pak een lepel en schep wat van het mengsel in de olie en druk het een beetje plat.
5. Bak de latkes aan beide kanten tot ze goudbruin zijn op een niet te hoge temperatuur.

BE'TE AVON!

Eet smakelijk!

WIST JE DAT ...

... kinderen vroeger echt geld kregen om het dreidelspel te spelen? Dat was dan een beetje zakgeld. Tegenwoordig spelen kinderen het vooral met chocolademunten, net zoals wij die hebben met Sinterklaas. Ook lekker, of niet?

... je de chanoekia voor het raam moet laten branden of zelfs in een kastje voor je huis. Dat is een heel gezellig gezicht en zo herinnert het licht ook de mensen buiten aan het wonder van het licht en dat je zelf ook licht mag verspreiden.

... de vier beginletters van "een groot wonder was daar" niet overal hetzelfde zijn? In Israël gebruiken ze een dreidel met de beginletters "een groot wonder was hier". Grappig hè!

... Jezus het inwijdingsfeest ook gevierd heeft? Lees het zelf maar na in je Bijbel; je kunt het vinden in Johannes 10:22-23.

... er chanoekia's zijn in allerlei vormen en maten. Wat dacht je bijvoorbeeld van een rij treintjes of de dieren uit de ark van Noach of een straatje met allemaal verschillende huisjes?

... je meer dan 9 kaarsjes nodig hebt voor Chanoeka? Elke dag wordt er een kaars meer aangestoken in de chanoekia, maar dan zijn de kaarsjes van gisteren al opgebrand. Voor het hele feest heb je dus 44 kaarsen nodig. Die zijn in allerlei kleuren te koop.

... met Chanoeka ook in Nederland metershoge chanoekiot worden aangestoken op pleinen. Ze zijn soms zo hoog dat het aansteken alleen met een hoogwerker kan. Vaak wordt er dan ook op soefganiot getrakteerd, hmmm!

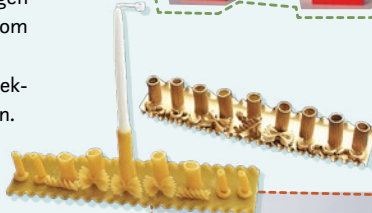

Prijzenpuzzel knutsel!

Tsja, als je dacht hier achterop de TOV! de nieuwe prijzenpuzzel te vinden, moeten we je teleurstellen. We bedachten namelijk een ander tof idee om een leuke wedstrijd te organiseren.

Kijk maar eens naar de foto'tjes op deze pagina. Dan zie je allerlei creatieve manieren waarop je een chanoekia kunt maken. Daarin dagen we jou ook uit. Verzin een originele manier om een chanoekia te maken en maak 'm! Of 'ie nou van klei, hout, papier, lego, loom-elastiekjes of papier-maché is kan ons niets schelen. Hoe gekker, hoe leuker. Ga lekker aan de knutsel en maak er iets moois van!

Fotografeer dan je bouwwerk en stuur dan **vóór 1 februari 2022** een duidelijke foto (of foto's) ervan naar info@tovclub.nl. Vermeld daarbij je naam, leeftijd en adres. De origineelste inzendingen winnen een leuke prijs en laten we zien in de volgende TOV!

Meer weten?

Wil je lid worden van de Tov!Club of wil je zelf een spreekbeurt over Israël houden? Lijkt het jou leuk om in jouw klas een les te krijgen over het Jodendom? Of wil je iets vragen? Je kunt ons op veel manieren bereiken. www.tovclub.nl

Deze TOV! werd samengesteld door Henriët Poot, Ruben Ridderhof en Michèle Weststeijn.

Een gift voor de TOV!Club kan overgemaakt worden naar: NL42ABNA0406954380

CHRISTENEN VOOR
ISRAËL

De TOV!Club is de kinderclub van de Stichting Christenen voor Israël.
☐ www.cvi.nl
✉ info@tovclub.nl

